

การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13

THE MODEL OF PARTICIPATORY MANAGEMENT DEVELOPMENT OF BUDDHIST SUNDAY SCHOOLS IN SANGHA ADMINISTRATIVE REGION 13

พระมหาสุชาติ ธมฺมกาโม (ปิติ)*

Phramaha Suchat Dhammakāmo (Piti)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 (2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 (3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ 15 รูป/คน พร้อมกับการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ 13 รูป/คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 390 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเพื่อหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพปัจจุบันการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 แบ่งการบริหารงานเป็น 4 ด้านคือ วิชาการ บุคคล งบประมาณและบริหารงานทั่วไป โดยพบว่าการบริหาร งานมีปัญหา ดังนี้ ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหารขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักการจัดการ ผู้สอนขาดความรู้ ความชำนาญ ขาดเทคนิควิธีการสอนที่ทันสมัย ด้านการบริหารงบประมาณ ได้รับงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ต้องขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากภายนอกมาใช้จ่าย ด้านการบริหารบุคคล พระวิทยากร และครูผู้สอนไม่เพียงพอ ขาดความชำนาญในการสอน ด้านการบริหารงานทั่วไป ในส่วนของอาคารที่ใช้ในการเรียนการสอนส่วนมากจะใช้ศาลาการเปรียญ พระอุโบสถ และห้องเรียนของโรงเรียนภายในวัด

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า ต้องทำการพัฒนาด้านพื้นฐานการบริหารงาน 4 ด้าน เช่นกัน คือ วิชาการ บุคคล งบประมาณ และ บริหารงานทั่วไป ภายใต้การมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ 1) ร่วมตัดสินใจ 2) ร่วมปฏิบัติ 3) ร่วมรับประโยชน์ 4) ร่วมประเมินผล โดยนำหลักพุทธธรรม อปรีหานิยธรรม สังคหัตถุ สาราณียธรรม มาส่งเสริม สนับสนุน การบริหารงานในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านการบริหารวิชาการ ในหลักอปรีหานิยธรรมควรมีการประชุมปรึกษาหารือ

* อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ร่วมกันทุกฝ่ายในการกำหนดหลักสูตร ด้านงบประมาณ ผู้บริหารขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วน คิดวางแผนจัดกิจกรรมในการหารายได้ ด้วยการให้ การเสียดสละ หรือการเอื้อเพื่อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่คนในชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ ด้านการบริหารงานบุคคล ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาทักษะในการเรียนการสอนของพระสงฆ์ พระวิทยากร และครูผู้สอนด้วยความสามัคคี เครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันคือสาราณียธรรม ด้านการบริหารงานทั่วไป ปรับปรุงศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ให้เยาวชนและประชาชนศึกษาหาความรู้ หรือมาทำกิจกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสม สนับสนุนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

3. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 มีลักษณะ ดังนี้ การบริหาร งาน 4 ด้าน ด้วยความมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการคิด การปฏิบัติ การตัดสินใจ รับประโยชน์ และติดตามผลโดย บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรม คือด้านวิชาการ จัดการเรียนการสอนด้วยหลัก ไตรสิกขา ให้เด็กเกิดพัฒนา 4 ด้าน บริหารงบประมาณ ด้วยความเสียดสละ ซื่อสัตย์ และโปร่งใส บริหารงานบุคคลด้วยเมตตาตามโนกรรม การคิดดี การมองกันในแง่ดี เมตตาจริกรรม การพูดแต่สิ่งที่ดี เมตตากายกรรม การทำความดีต่อกัน และบริหารงานทั่วไป ด้วยกิจกรรมเชิงพุทธ

คำสำคัญ: การพัฒนา, การบริหาร, การมีส่วนร่วม, ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13

ABSTRACT

The objectives of this research were; 1) To study the current management conditions and problems of Buddhist Sunday Schools in clergy, Region 13 2) To develop the participatory management of Buddhist Sunday Schools in clergy Region 13, and 3) To propose the participatory management model of Buddhist Sunday Schools in clergy Region 13. The mixed research methodology was used in the study. The qualitative data were collected from documents, research works, in-depth interviews with 15 experts, and focus group discussions with 13 experts, then analyzed by content analysis. The quantitative information was obtained by questionnaires from 390 samples and analyzed by frequency, percentile, mean and standard deviation. The findings were as follows.

1. The current management conditions of Buddhist Sunday Schools in clergy, Region 13 were divided into 4 sections; academic, personnel, budget, and general management. The problems were that; In academic management, the school administrators lacked of knowledge and understanding in management, and teachers lacked of knowledge, experiences and techniques in teaching. In budget, the granted budget was not sufficient for school management and more budgets were raised from other sources. In personnel management, a number of teachers were not matched with student number and the teachers lacked of teaching experiences. In general management, preaching halls, ordination halls and temple school classrooms were mostly used for Buddhist Sunday schools.

2. The development of participatory management of Buddhist Sunday schools in clergy Administrative Region 13 must be done in 4 aspects; academic, personnel, budget and general management under 4 participatory components; 1) participatory decision, participatory action, participatory advantage gaining, and participatory evaluation supported by principles of Aparihaniya Dhamma, Samgahavatthu Dhamma, and Saraniya Dhamma. The academic management should be enhanced and supported by the principles of Aparihaniya Dhamma, the budget by Samgahavatthu Dhamma, and personnel management by Saraniya Dhamma. In general management, Buddhist Sunday Schools should be improved into learning resources and religious activity centers for children and people in general.

3. The participatory management model of Buddhist Sunday Schools in clergy, Region 13 consists of participatory thinking, doing, decision making, advantage gaining and evaluation in 4 aspects of management, integrated with Buddhist principles. Academic management is integrated with the Threefold Training, budget management with sacrifice, honesty and transparency, personnel management with loving-kindness and positive thinking, and general management with Buddhist based activities.

Keywords: The development, participation, Buddhist Sunday Schools in clergy Region 13

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนและเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคมในระบอบประชาธิปไตย เป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคลในสังคมที่ควรจะได้รับโอกาสเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2541 หมวดที่ 1 มาตราที่ 8 ระบุว่า การจัดการศึกษาให้ยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิตสำหรับประชาชนให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสามารถพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นอย่างดี ต่อเนื่อง การพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยมีการศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความสามารถพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้อย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นองค์กรเผยแผ่ทางพระพุทธ ศาสนาองค์กรหนึ่งที่พระสงฆ์จัดตั้งขึ้น เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ นอกกระบบโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีความประพฤติดีงาม มีจิตสำนึกที่ดีมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นแหล่งให้ความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้เป็นแนวทางการประพฤติในชีวิตประจำวันได้¹

“ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์” ได้เกิดขึ้นในประเทศไทย เมื่อปีพุทธศักราช 2501 โดยก่อตั้งครั้งแรกที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, (กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, 2545).

โดยนำแบบอย่างการศึกษาพุทธศาสนาที่ประเทศศรีลังกาที่จัดการเรียนการสอนแก่เด็กและเยาวชนในวันอาทิตย์มาเป็นแนวทางการศึกษาพระพุทธศาสนา ของเด็กและเยาวชนไทยเราและก็ได้แพร่หลายขยายสาขาออกไปทั่วประเทศ โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ที่เกิดขึ้นในประเทศศรีลังกา และประเทศไทยนั้น มีปรากฏเหตุที่แตกต่างกันของที่มา แต่มีความมุ่งหมายในแนวทางเดียวกัน คือ ต้องการให้เด็กและเยาวชนได้มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ เมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีจริยธรรมและคุณธรรมเป็นแบบอย่างในสังคม²

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เป็นแหล่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของชุมชน ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กเยาวชน และประชาชนได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งนับว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ ศีลธรรม ศึกษาอบรมบ่มนิสัย และสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาแต่แรกเริ่ม นับเป็นวิธีการในรูปแบบประเพณีไทยอย่างหนึ่งที่ได้รับขานรับทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงอยู่ได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ของไทยเราตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่ได้สอนเฉพาะเรื่องพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนวิชาการต่างๆ เข้ามาเสริมด้วย เช่น ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ดนตรี นาฏศิลป์ และวัฒนธรรมไทย เป็นต้น เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่มีใจรักในวิชาการเหล่านี้ได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ และเกื้อกูลกับวิชาที่เด็กเรียนในโรงเรียนประจำ³

ปัจจุบันศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ทั่วประเทศ มีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ จำนวน 3,830 ศูนย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ได้ยึดเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ตนได้ศึกษาอบรม ไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ได้ประสบผลสำเร็จเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศทุกวงการ นับว่าศูนย์ศึกษาฯ เป็นสถาบันที่ให้การศึกษอบรมบ่มนิสัยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาจิตใจของเยาวชนได้ผลเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง

การจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในระยะที่ผ่านมา พบว่า ด้านวิชาการ มีการประชุมปรึกษาหารือกันคิดตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์น้อยมาก ด้านงบประมาณไม่ได้รับความร่วมมือในการคิดวางแผนในการจัดหาทุนการศึกษาอุปกรณ์การศึกษา และสิ่งจำเป็นอื่นๆ ด้านบุคลากร ไม่มีการวางแผนการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพของบุคลากร การบริหารทั่วไปไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการคิดวางแผนกำหนดนโยบายงานบริหารทั่วไป เช่นอาคารสถานที่ เป็นต้น โดยขาดความร่วมมือระหว่างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์กับชุมชน จากกลุ่มผู้มีส่วนร่วม คือ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง กรรมการของศูนย์ องค์กรในท้องถิ่น จึงไม่สามารถให้เด็กและเยาวชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเห็นความสำคัญในการมาเรียนที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ยังขาดความร่วมมือ ร่วมใจ จากกลุ่มผู้มีส่วนร่วมต่างๆ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้าน

² กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ธรรมคู่มือการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ปีงบประมาณ 25, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2551).

³ กรมการศาสนา ระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์, ประวัติความเป็นมา, [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2560 จากเว็บไซต์ https://www.dra@m-culture.go.th/dra_learn/main.php?filename=about_us

งบประมาณ การบริหารงานทั่วไป ตั้งผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา” พบว่า การบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในรับผลประโยชน์ 4) ด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล

ในส่วนของผู้วิจัยศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 ก็พบปัญหาโดยรวมก็คือ ขาดการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประชุมเพื่อกำหนดเป้าหมายของการเรียนการสอน การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อหารายได้และร่วมเป็นกรรมการหารายได้ไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนงบประมาณจึงเพียงพอต่อการบริหาร ผู้ปกครองไม่เห็นประโยชน์ของการมาเรียนที่ศูนย์ฯ จึงไม่ส่งลูกหลานมาเรียน ผู้นำชุมชนไม่ให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอนของศูนย์

จากความสำคัญในเบื้องต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 เพื่อเป็นแนวทางในการวางกรอบการบริหารรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 โดยคำนึงถึงโอกาสในการเผยแพร่พุทธศาสนาและสร้าง ศาสนทายาทที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 ให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) กล่าวคือ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารแบบมีส่วนร่วมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการวิจัยไว้เป็น 2 ส่วนได้แก่ 1) ศึกษาเอกสาร 2) การสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสาร 2) การสัมภาษณ์ 3) การยก ร้างการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ ศพอ. ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 4) การ พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ ศพอ. ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการบริหารแบบมี ส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 2) นำเสนอรูปแบบ การบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 คือผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครอง กรรมการของศูนย์ จำนวนทั้งสิ้น 16,020 รูป/คน⁴

2.2 กลุ่มตัวอย่างได้มาจากผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครอง กรรมการของศูนย์ จำนวน 16,020 รูป/คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 จากสูตรจะได้ ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 รวม 390 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการ พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

3.2 เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูและ ผู้ปกครอง ที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใน เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 ด้านการบริหารสถานศึกษา ใน 4 ด้าน 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านบริหาร และด้านการมีส่วนร่วม ใน 4 ด้าน 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในรับผลประโยชน์ 4) ด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล

3.3 แบบสัมภาษณ์ (Interviewing) การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (ForMal Interview) จาก ผู้บริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในภาค 13 จำนวน 15 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

3.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเกี่ยวข้อง กับ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นการสนทนา พูดคุยกันประมาณ 10 รูป/คน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องในบางประการ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ

⁴ กรมศาสนากระทรวงวัฒนธรรม, ข้อมูลสถิติจากเอกสารโครงการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการผู้บริหารศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อเฉลิมฉลองพุทธชยันตี 2600 ปีแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า งบประมาณปี 2555.

การพัฒนา รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ที่มีความสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การศึกษาเอกสาร โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสารบทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13

4.2 การแจกแบบสอบถาม แบบสอบถามความคิดเห็น เรื่องสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครอง คณะสงฆ์ ภาค 13

4.3 การศึกษาจากภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการเก็บบันทึกด้วยภาพถ่าย เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อเก็บข้อมูลความจริงที่ถูกต้องมากที่สุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยการใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล ดังนี้ 1) สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) 2) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูและผู้บริหาร ที่มีต่อการพัฒนา รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 ใช้การวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี และ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 ที่เป็นตัวแทนแต่ละศูนย์ เพื่อนำมาประกอบการทำแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 พบว่า

1.1 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบริหารวิชาการ พบว่า ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักการจัดการและดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ผู้สอนขาดความรู้ ความชำนาญ ไม่มีเวลาทุ่มเทให้กับนักเรียนเท่าที่ควร พระวิทยากรและครูผู้สอนขาดเทคนิควิธีการสอนที่ทันสมัยและเหมาะสม การนิเทศในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีน้อยมาก การสอนของพระวิทยากรและครูผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งยังขาดอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

ที่ทันสมัยและเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน ในส่วนของการจัดประชุมมีน้อยเกินไประหว่างทางศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับองค์กรต่างๆ ในชุมชน จึงไม่ทราบถึงความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้เยาวชนเรียนวิชาการด้านใด

1.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบริหารงบประมาณ พบว่า การบริหารจัดการงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แม้จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาแต่ก็มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ต้องขอรับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนภายนอกมาใช้จ่าย เช่น เทศบาล อบต. อบจ. แต่ก็มีปัญหาเรื่องการทำหลักฐานประกอบการเบิกจ่ายซึ่งไม่ตรงนโยบายกับการใช้งบประมาณของหน่วยงานนั้น ในการบริหารจัดการได้จากการบริจาค เนื่องจากการบริการสาธารณะ จึงไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียนจากผู้ปกครอง วัดใดมีบุคลากรดี มีทุนดี ก็ทำได้ดีมั่นคงถาวร วัดใดขาดบุคลากร ขาดทุนทรัพย์วัดนั้นก็ดำเนินไปอย่างยากลำบาก

1.3 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบริหารบุคคล พบว่า พระวิทยากรและครูผู้สอนไม่เพียงพอผู้สอนส่วนใหญ่เป็นพระแม้จะมีความรู้ด้านศาสนาเป็นอย่างดี แต่ก็ขาดความชำนาญในการสอนตามวิทยาการแผนใหม่ ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดความกระตือรือร้นในการเฝ้าหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองเท่าที่ควร ขาดการวางยุทธศาสตร์ของศูนย์ฯ ครูสอนที่เป็นบรรพชิตส่วนใหญ่ไม่ค่อยจะมั่นคง การดำเนินกิจกรรมไม่มีความต่อเนื่อง มีการลาสิกขาและย้ายวัดทุกปี เป็นต้น ทำให้การบริหารจัดการเป็นการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงผ่านไปเป็นปีๆ การคัดเลือกหรือทดสอบผู้ที่มาทำหน้าที่ในการสอนทำได้น้อยมาก บุคลากรผู้อาสามาสอนได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการน้อย ส่วนมากจะสอนด้วยความศรัทธา เสียสละ

1.4 สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า ในส่วนของอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมส่วนมากจะใช้ศาลาการเปรียญ ในพระอุโบสถและห้องเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาในวัด ในส่วนของงบประมาณเพื่อการนี้ยังไม่มีโดยตรง แต่มักจะมีเงินอุดหนุนบูรณะวัดหรือบางแห่งไม่มีแหล่งเงินทุนสำหรับพัฒนาด้านอาคารสถานที่เลย ซึ่งเป็นปัญหาเรื่องความเป็นเอกเทศในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในของประชาชนนั้นมองว่าวัดสามารถเป็นที่พึ่งและเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้ แต่ยังคงขาดผู้ให้ความร่วมมือสนับสนุนในการดำเนินงานอย่างจริงจัง ระหว่างหน่วยงานราชการ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ขาดการประสานงานระหว่างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และทางราชการสมควรจะได้ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบอย่างจริงจัง

2. พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 พบว่า

2.1 ด้านการบริหารวิชาการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ควรมีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันตามหลักอธิปไตยธรรม ได้แก่ ผู้บริหาร คณะกรรมการ พระอาจารย์ที่สอน ครู และผู้นำชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาหลักเกณฑ์ในการกำหนดหลักสูตร และเป้าหมายด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการศึกษาทางด้านหลักธรรมและศาสนาเป็นหลักการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) การเรียนการสอนไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะทางด้านวิชาการอย่างเดียว เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ได้ศึกษาวิชาการในโรงเรียนปกติในวันธรรมดาก็มากพอแล้วย่อมเกิดความเบื่อหน่ายได้ ควรมีการร่วมกันหากิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีความสุขสนุกสนาน เด็กมีส่วนร่วมและแสดงออก โดยแฝงความรู้ศีลธรรมใน

กิจกรรมเหล่านั้น โดยมุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนสามารถนำหลักธรรมที่ได้จากการอบรมสั่งสอนไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เป็นแหล่งเรียนรู้ศีลธรรมของชุมชนเกิดจากความพร้อมร่วมมือจากทุกภาคส่วน วัด โรงเรียน อบต. อบจ. ชุมชน ท้องถิ่น ให้ความสำคัญ ส่งเสริมและสนับสนุน ประสานความร่วมมือ วัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน ต้องเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรม

2.2 ด้านการบริหารงบประมาณ ผู้บริหารขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วน วัด โรงเรียน อบต. อบจ. ชุมชน ท้องถิ่น คิดวางแผนจัดกิจกรรมในการหารายได้ ด้วยการให้ การเสียดสละ หรือการเอื้อเพื่อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่คนในชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ เพื่อส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลานในชุมชนของตนเอง ในการปฏิบัติกิจกรรมหารายได้ ให้ผู้บริหารและตัวแทนครูได้ร่วมเป็นกรรมการของแต่ละฝ่าย ในการปฏิบัติงาน จัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานการศึกษาปีละครั้ง และรายงานผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยส่งแบบรายงานสถิติข้อมูล (แบบ ศพอ.2) ไปยังวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนด้านงบประมาณ ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ประสานงาน ขอความช่วยเหลือจากบุคลากรในท้องถิ่นหรือหน่วยงานต่างๆ ให้มาช่วยเหลือกิจกรรมในศูนย์ฯ โดยเสียดสละกำลังกาย หรือกำลังทรัพย์ตามโอกาสที่เหมาะสม

2.3 ด้านการบริหารงานบุคคล ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้องมีการจัดอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาทักษะในการเรียนการสอนของพระสงฆ์ พระวิทยากร และครูผู้สอนด้วยความสามัคคี เครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันคือสราณีธรรม ให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในด้านวิชาการต่าง ๆ อยู่เสมอ มีความประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม เป็นผู้นำท้องถิ่นทุกด้านเป็นที่พึ่งของประชาชน และสามารถสอนเยาวชนและประชาชน โดยนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือสอนให้ประชาชนมีศรัทธาปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธองค์ ทำให้ชีวิตเขามีความสุข จิตใจสงบ มีสมาธิในการประกอบสัมมาชีพ ขอความร่วมมือครูอาจารย์จากสถาบันการศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในการให้ความรู้วิชาที่นักเรียนไม่เข้าใจจากโรงเรียนที่เรียนอยู่ประจำ และมีการมอบเกียรติบัตรยกย่องเพื่อสร้างขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานในศูนย์ฯ

2.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น การปรับปรุงศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ คือการทำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้เยาวชนและประชาชน ทุกอาชีพทุกระดับมีความศรัทธา ดึงดูดใจคนให้เข้ามาในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้คนในชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์ ศึกษาหาความรู้ หรือมาทำกิจกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสมทั้งในและนอกห้องเรียน มีพระพุทธรูปประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และห้องเรียน มีป้ายนิเทศ คำขวัญ เกี่ยวกับจริยธรรมและคุณธรรม เป็นต้น

3. ผลการนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 พบว่า

จากการทำวิจัย รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 ได้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการศึกษา สงเคราะห์ รวมทั้งเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นเอกสารในชั้นทุติยภูมิ โดยมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ดังนี้

3.1 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่ตั้งโดยวัด โรงเรียน องค์กรต่างๆ ต้องได้รับความร่วมมือจากราชการ โรงเรียนที่อยู่ใกล้ศูนย์ และจากชุมชน

3.2 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้รับความร่วมมือจาก บ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กรมการศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรบริหารส่วนตำบล การปกครองส่วนท้องถิ่น

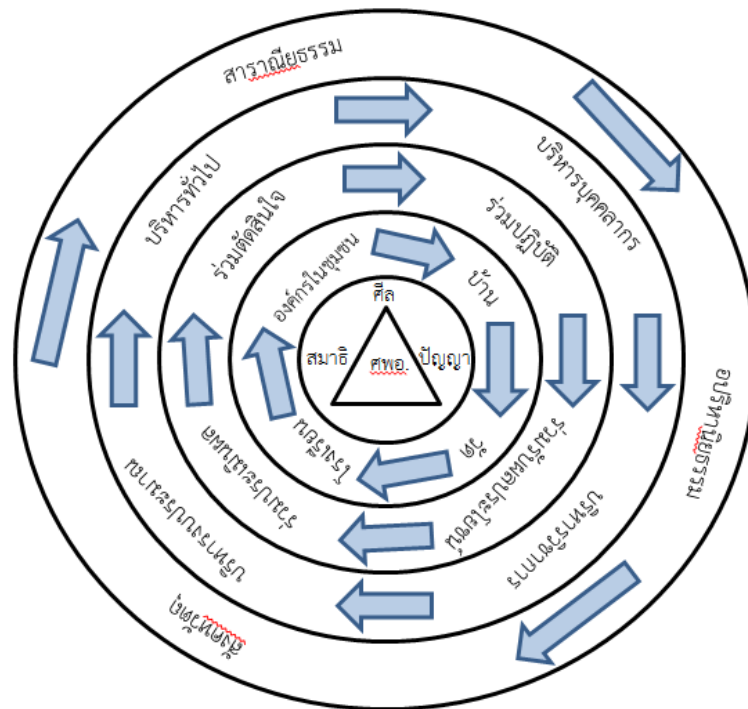
3.3 การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมประเมินผล

3.4 การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป

3.5 การจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ควรมีการนำ กิจกรรมในทางพระพุทธศาสนามาจัดทำให้สอดคล้อง สอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีการอบรมคุณธรรมแก่นักเรียน ทุกระดับชั้นด้านความรู้และปฏิบัติจริง ควรจัดกิจกรรม เช่น เข้าค่าย อบรมธรรมะ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน บวชชีพราหมณ์เพื่อฝึกจิตให้สงบ และฝึกสมาธิ เป็นต้น เพื่อให้พัฒนาเยาวชนและประชาชนผู้เรียนให้มีทักษะในการดำรงชีวิต ต้องมีการพัฒนา เด็กเยาวชน และประชาชนทั่วไป อย่างยั่งยืนต้องพัฒนาทั้งด้าน คือ 1) การพัฒนาด้านกาย 2) การพัฒนาด้านอารมณ์ 3) การพัฒนาด้านสังคม 4) การพัฒนาด้านปัญญา ผู้เรียนต้องเป็นคนที่มีความรู้ มีสติปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม มีพละทานมีที่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความรู้ความสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ

3.6 ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้หลักธรรมคือ 1) อปริหานิยธรรม 7 ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อมเป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง 2) สังคหวัตถุธรรม 4 ประการ คือ หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล สาราณียธรรม 6 คือ หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วย หากสังคมใดต้องการที่จะเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น

สรุปว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้องมีการประสานความร่วมมือ กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ตลอดจนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องพัฒนาระบบการวางแผนและ ให้มีแผนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกระดับทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ และสร้างความเข้มแข็งของภาคีต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1: รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 13 อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 จากวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวพบผลการวิจัยดังนี้

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 ขาดการประชุมส่วนร่วมปรึกษาหารือระหว่างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กับองค์กรต่างๆ ในชุมชน ในการวางแผนตามนโยบายของการจัดการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกับ เจริญ ราชโสภา ที่กล่าวว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ การมีส่วนร่วมวางแผน การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วมปรับปรุงและพัฒนา⁵

⁵ เจริญ ราชโสภา, "การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา", วิทยานิพนธ์การศึกษาคุณูปกตบัณฑิต, (สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2554)

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 จากวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวพบผลการวิจัยดังนี้

การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต้องดำเนินการให้มีการประสานความร่วมมือกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ตลอดจนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องพัฒนาระบบการวางแผนและให้มีแผนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกระดับทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการและสร้างความเข้มแข็งของภาคีต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษา มีความสอดคล้องกับ ปารณทัตต์ แสนวนิเศษ ที่กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้ปกครอง 4) รูปแบบการมีส่วนร่วมของศิษย์เก่า 5) รูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย (ผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และผู้แทนกรรมการนักเรียน) 6) รูปแบบการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ในชุมชน บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม 4 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและร่วมดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมควบคุม ตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน 4) การมีส่วนร่วมในการรับบริการและรับความช่วยเหลือจากโรงเรียน

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 13 จากวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวพบผลการวิจัยดังนี้

การนำเสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมประเมิน ในการการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านบุคคลากร 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ควรมีการนำกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนามาจัดทำให้สอดคล้อง สอดแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน⁶ ควรมีการอบรมคุณธรรมแก่ นักเรียน ทุกระดับชั้นด้านความรู้และปฏิบัติจริง ควรจัดกิจกรรม เช่น เข้าค่าย อบรมธรรมะ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน บวชชีพราหมณ์เพื่อฝึกจิตให้สงบ และฝึกสมาธิ เป็นต้น เพื่อให้พัฒนา เยาวชนและประชาชนผู้เรียนให้มีทักษะในการดำรงชีวิต ต้องมีการพัฒนา เด็กเยาวชน และประชาชนทั่วไป อย่างยั่งยืนต้องพัฒนาทั้งด้าน คือ 1) การพัฒนาด้านกาย 2) การพัฒนาด้านอารมณ์ 3) การพัฒนาด้านสังคม 4) การพัฒนาด้านปัญญา ผู้เรียนต้องเป็นคนที่มี ความรู้ มีสติปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม มีพละนาถัมย์ที่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีความรู้ความสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศมีความสอดคล้องกับ ปรีชา กันธิยะ ที่กล่าวว่าสภาพการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมประกอบด้วยปรัชญา คือ คุณธรรม นำความรู้ สร้างทักษะอาชีพ พัฒนาสังคม วิสัยทัศน์ คือ เสริมสร้างคุณธรรมความรู้พัฒนามาตรฐานอาชีพ

⁶ ปรีชา กันธิยะ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พ่อกมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม, 2552).

อนุรักษ์สืบทอด ศาสนาพิธี พัฒนาคณตีมี่คุณธรรม และความสมานฉันท์ให้สังคมเป็นสุขตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านพันธกิจมุ่งที่จะปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม บูรณาการระบบศาสนาคณะธรรมร่วมกับระบบการศึกษาพัฒนาจิตใจ และความสามารถให้เยาวชนร่วมพัฒนาสังคม และมีส่วนร่วมและเป้าหมายมุ่งที่จะพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ศิลธรรม โดยอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เด็กและเยาวชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน⁷

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การบริหารวิชาการ ผู้บริหารต้องกำหนดนโยบายในการบริหารให้ชัดเจน มีการประเมินผลและวัดผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการด้านวิชาการ มีการจัดตั้งคณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารทุกภาคส่วน ได้แก่ คณะสงฆ์ ภาครัฐ และประชาชน

1.2 การบริหารงบประมาณ ผู้บริหารควรจัดทำแผนการพัฒนาคณะกร และกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่การเงินและงบประมาณอย่างเคร่งครัด ให้ปฏิบัติงานตามภารกิจที่ได้มอบหมายประสานงานกับบุคลากรทุกฝ่าย โดยเน้นการเบิก-จ่าย การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายค่าตอบแทนแก่บุคลากร เพื่อให้เกิดความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

1.3 การบริหารบุคคล ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน กำกับดูแลบุคลากรให้ปฏิบัติงานตามนโยบาย วัตถุประสงค์ และกฎระเบียบที่ตั้งไว้ มีการวางแผนและกำหนดวิธีการปฏิบัติงาน มีการติดตามผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ และติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ

1.4 การบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการบริหารงานทั่วไปทั้งงานอาคารสถานที่ การพัฒนาอาคารเรียน ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์สำนักงาน เครื่องมือเครื่องใช้ โต๊ะ เก้าอี้ ให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 การบริหารวิชาการ ผู้บริหารมีการวางแผนงานวิชาการเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน

2.2 การบริหารงบประมาณ ผู้บริหารมีการจัดการเงินงบประมาณทั้งรายรับ รายจ่าย ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีเอกสารหลักฐานการใช้จ่ายอย่างถูกต้อง โดยมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะเพื่อทำหน้าที่

2.3 การบริหารบุคคล ผู้บริหารมีการวางแผนกำหนดอัตรากำลังของครู อาจารย์ผู้สอน ให้เหมาะสมได้สัดส่วนต่อจำนวนนักเรียน มีการสรรหาและแต่งตั้งอัตรากำลังของบุคลากรในส่วนต่างๆ

---

⁷ ปารณทัตต์ แสนวิเศษ, "การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา: การสร้างทฤษฎีจากฐานราก", วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2555).

2.4 การบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารควรจัดการแนวทางการพัฒนาการจัดทำข้อมูล สารสนเทศ อย่างเป็นระบบ มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ดูแลรับผิดชอบงานธุรการ งานพัสดุ และครุภัณฑ์ ให้มีระบบที่ชัดเจน จัดทำข้อมูลครุ อาจารย์ และนักเรียนให้เป็นปัจจุบัน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาความสำคัญในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน ของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3.2 ควรศึกษาการติดตามประเมินผลการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้นักเรียนในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3.3 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **ธรรมคู่มือการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ปีงบประมาณ 25**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2551.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **ข้อมูลสถิติจากเอกสารโครงการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการผู้บริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อเฉลิมฉลองพุทธชยันตี 2600 ปีแห่งการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า งบประมาณปี 2555**.

กรมการศาสนา ระบบฐานข้อมูลศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. ประวัติความเป็นมา. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2560 จากเว็บไซต์ https://www.dra@m-culture.go.th/dra_learn/main.php?filename=about_us

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542** เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: พรินทวานกราฟฟิค, 2545.

เจริญ ราชโสภา. **“การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการวิชาการแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา”**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2554).

ปารณทัตต์ แสนวิเศษ. **“การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา : การสร้างทฤษฎีจากฐานราก”**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2555.

ปรีชา กันธิยะ. **“การพัฒนา รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พ่อกมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม”**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม, 2552.